

ובאשר שורש כל המועדים הוא שבת א"א
שיהי' בר"ח מה שאין כלל בשבת.
וע"כ מוכרח לומר שגם בשבת יש נמי בחי'
קדם והוא שבת דמעלי שבתא שמשליך ממנו
עול חשבונותיו הרכים ובורח מן טרדת
הפרנסה וטורח המלאכה לתוך כנפי השבת.
וכמו שאומרים בזמירות אומר בשבחין למיעל
גו פתחין. מכלל שעדיין עומד מבחוץ ומתאמץ
ועושה כל טצדקי ליכנס ומקבל עליו על
להבא:

וי"ל שזה נמי ענין פסח ושבועות. פסח הוא
בחי' קדם שהוא הכנה לכד, כי היציאה
לא היתה עדיין התכלית אלא כמ"ש בהוציאך
את העם ממצרים תעבדון את האלקים על
ההר הזה. וכן כל ימי הספירה בירור הנפש
הבהמית שעדיין אין זה התכלית. אלא כמו
שמעבדין את העור כדי שיהא ראוי לכתוב
עליו ס"ת. כן הוא ענין הספירה לזכך את
הנפש הבהמית כדי שיהא ראוי לקבלת
אור מ"ת בחג השבועות. והתכלית הוא חג
השבועות:

שנה תורה

The 3 stages of purification
R: a year

Leaving birth-our birth

3 stages

Still attached to birth

7 days to birth

לשירה ודביקות בהשי"ת ולאכילת המן. ומאז
עד ר"ח סיון כבואם לפני הר סיני וראו את
מראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני
בניי וכאמרם ז"ל (יומא ד' סו"ע"א) וישכון
כבוד ה' מר"ח. ועד ר"ח היו כדמיון יושבת
על דם טוהר. ומר"ח נאילך נתוספה בהם
טהרה וקיבלו עליהם ואמרו "כל אשר דבר ה'
נעשה והוא כדמיון הטהרה לתרומה. ואח"כ
בחמשה לחודש שהקריבו עולות וזבחים. וחצי
הדם זרק על המזבח וחצי הדם על העם. הוא
כדמיון הבאת קרבן יולדת. ואז נטהרו טהרה
גיורה ונעשו ראויים לקודש ולמקדש-היא
קבלת התורה ביום הששי:

תוריע שנת תרע"ט

הנה בספר יצירה אין למעלה מעונג ואין
למטה מנגע. מזה נראה כי ענין הנגעים
הוא היפוך משבת. והנה במדרש שוח"ט (פ'
צ"ב) א"ר יצחק כל עסקא דשבתא כפול.
עומר כפול שני העומר לאחד. קרבנו כפול
וכיום השבת שני כבשים. עונשה כפול מחללי
מות יומת. שכרה כפול וקראת לשבת עונג
לקדוש ה' מכוונ. אזהרותי כפולות וזכור
וישמור. מזמורה כפול מזמור שיר ליום השבת:
ונראה דלאו כפילא דלישנא בעלמא אלא
מורה על ענין השבת שיש בה ענין
כפול. והיינו דהנה שבת בה מתאחדין ישראל
כי שבת היא רוא דאחד. ומ"מ שבת הרי היא
מעין עוה"ב ובעוה"ב יש לכל צדיק וצדיק
מדור בפני עצמו לפי כבודו. ובמד"ר (שלחי
פ' פקודי) אמרה לו רבי וכי רואה אדם
לחבירו לעוה"ב לא כל צדיק וצדיק הוה לי
עולם בעצמו שנאמר כי הולך האדם אל בית
עולמו וכו' עולמים אין כתיב כאן אלא עולמו.
אבל הענין כבש"ס שבת (קני"ב). כי הולך
האדם אל בית עולמו א"ר יצחק מלמד שכל
צדיק וצדיק נותנים לו מדור לפי כבודו משל
למלך בוי"ד שנכנס הוא ועבדיו לעיר כשהם
נכנסין כולן בשער אחד נכנסין כשהם לנים
כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו. כן
י"ל נמי בשבת שהוא מעין עוה"ב שכולם
נכנסין לשבת בשער אחד. כי איסור המלאכה
שה לגדול שבישראל ולפחות שבהכ ויכר

הגדנו במק"א שישראל זוכין לשבת שבה
רם ונשא רק בשביל הפרישה מטורח הבלא
ומטרדת הפרנסה. כמו שזוכין לעוה"ב בזה
הפרישה מטנופי דהאי עלמא. אך זוהי הכי
לשער שכולם נכנסין בשער אחד. אבל בזה
השבת אין יד כולם שוה אלא כל אחד
מדרגתו. וכמו בעוה"ב שכל צדיק וצדיק
ולנים כל אחד במדור לפי כבודו. וזה
מובן איך יתקיימו שניהם. ששבת רוא דא
הוא השער ליכנס בו לשבת. אבל יש
עוד ענין פרטי כל אחד בפני עצמו. והוא
עוה"ב. ונראה שזהו ענין זכור ושמור. כי
דברי הוזה"ק דשמור הוא מדת לילה זה
מדת יום. ומדת לילה היא כחמת הפר
מימי החול. וזהו השער שכולם נכנסין
אבל זכור מדת יום זהו אורות גדולים כ
שאינן זוכין לזה אלא כל אחד לפי בדרגת
ולזה יש לפרש הענין של כל עסקא דש
כפול שסובב על נקודה זו. מצד זה
שכולם נכנסין בשער אחד. ומצד הפר
אחד לפי מדרגתו. ובאמת שגם באהרת כ
מצינו שני ענינים אלו. שכל מלאכות יד כ
שוין לאיסור כזה כן זה באותה מלאכה א
כצות תחומין היא לכל איש ואיש בפני כ
אלפים אמה ממקום רגליו. לבד כשהם ב
שכל העיר חשובה כארבע אמות לכולם כ
וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה הגיד בטעם כ
שבת (פ"ו): דבמרה אתחומין לא אר"כ
משום דזה שהוא לכל אחד בפ"ע כורה
מדרגה פנימית שאין יד כולם שוה וק
מ"ת לא זכו ישראל למדרגה זו. עכ"ל. ה
דרכנו לא זכו עדיין אלא לשער שכולם נכ
כאחד אבל לא למדור לכאור"א לפי כבוד
עד מ"ת לא היתה לישראל אלא מעלה כל
וכיו יציי"ם שהיתה בזכות האבות שהם אבי
של כולם. וע"כ בקי"ס נמי ראתה כ
על הים וכו' ולא דוקא גדולי ישראל א
בסיני אתה מחיצה לעצמך ואחרן כ
לעצמו מפני שאז זכו כל אחד הכבוד
כבודו. וע"כ או איפקוד אתחומין:
והנה מענין שבת נעמוד על ענין כ
שהוא היפוך לו לגמרי שהוא נכ
הוא ידחי של כל מנוגע ומנוגע לפי כ

The Purification, Birth and Inauguration of Our Nation
שנה תורה / הוצאת חובות / יום יום

מאמר על ג' חודשי הבחנה

וכאשר יצאו ממצרים³⁷, הזמן הזה תחלת מנין ישראל³⁸, ואין זמן מוכן רק השלישי. אבל במדרש אמרו בדרך אחר. וזה אמרו במדרש³⁹ "בחדש השלישי" (שמות יט. 6), ולמה בחדש השלישי, ולא בחדש השני, ולא בחדש הרביעי? אמר רבי הושעיא, שנה לי רבי חייא הגדול, גיורת שפחה⁴⁰ ומשחררת לא ינשאו ולא יתארסו עד ג' חדשים⁴¹. כך ישראל נקראו "גרים", שנאמר (שמות נג. ט) "כי גרים הייתם בארץ מצרים". שבוים היו, שנאמר (שעי' י, ג) "והיו שוכים לשוכיהם". משחררים היו, שנאמר (ויקרא כ, יג) "אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים". אמר הקב"ה, אמתין להם ג' חדשים, ואחר כך אתן להם התורה, עד כאן.

מענין זה משמע כי צריך ג' חדשים להרחיק ממה שהיו תחלה משועבדים תחת רשות מצרים. ולפי מדרגת ומעלת התורה, אין ראוי שתנתן לישראל רק

ג' חודשים הם הרחקה

בהרחקה מן הזמן אשר היו משועבדים תחת רשות מצרים. כמו שאין ראוי שתנשא⁴² הגיורת לישראל, רק בהרחקת שלשה חדשים⁴³. ואף כי נתן להם תורה תוך שלשה חדשים, והגיורת לא תתארס עד אחר ג' חדשים⁴⁴. דבר זה ענין אחר, כי תכף שהיה חדש הג', נחשב שעברו ג' חדשים, דמקצת ככולו⁴⁵. וזה שייך דוקא כאשר יצאו ממצרים, שבחדש הראשון יצאו, ותכף שהיה חדש שני נקרא חדש שני, והחדש ג' נקרא חדש ג', דמקצת ככולו⁴⁶. אבל גבי גיורת, ולא תלה מידי בחדש⁴⁷, לא שייך לומר רק חדש שלם, ולא אמרין 'מקצת ככולו'.

ואף על גב דהתם טעמא הוי משום הבחנה⁴⁸, ולא שייך הך טעמא בכאן. מכל מקום רצה⁴⁹ לומר כי מצינו שזמן ג' חדשים הוא מחולק לעצמו, ומותרת להנשא אחר ג' חדשים שהיתה שפחה וגויה, יהיה הטעם מה שיהיה, סוף סוף זמן ג' חדשים מחולק לעצמו⁵⁰. וכמו

ג' חודשי החשבון

שינויי נוסחאות "שמעאל" כ"ה נד"ל, ונד"ר "שמנון". "דלה" כ"ה נד"ר, ונד"ל "ס".

מהגשם כאמור. ולכך לא נכתב בתורה גבול חג השבועות בזמן, ככל המועדים וזולתו, שנכתב עליהם גבול זמני בכמה בחדש יהיה. כל זה מפני כי התורה היא שכלית, ואיננה תחת הזמן, ואין נתינתה תלויה בזמן מוגבל, כי אם כאשר היו מוכנים לה קבלה. אבל שיהיה לזה זמן וגבול מצד עצמו - זה אינו³⁷. (37) בא לבאר את הדגשת הפסוק (שמות יט, א) "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו'". (38) כי רק אז ישראל נעשו לאומה, וראה הערה 29. ולכך לא שייך למנות זמן קודם לכן. וראה רמב"ן שמות יב, ב שביאר מדוע ניסן הוא "ראש חדשים". (39) תנחומא ישן (בזמן יתרו אות יא, וילקו"ש ח"א רמז רעא. (40) בתנחומא שם נאמר "גיורת שבויה ומשחררת". ובילקו"ש שם נאמר "שבויה ומשחררת". וצריך לומר כאן ג"כ "שבויה", וכדמוכח מהמשך דבריו. (41) יבמות לה. "הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו צריכות להמתין שלשה חדשים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד". והמדרש אולי כרבי יהודה. (42) וצריך לכאן את יסודו שמספר שלשה מורה על ריחוק, וכלשונו בהקדמתו לאור חזק [נ.]: "כי שלשה... מורה הבל, ופחות משלשה אין כאן הבל גמור. סימן לדבר, פחות משלשה היו כלבוד [שבת צו.], ובשלשה לא היו לבוד". וכ"ה בח"א לחולין צא: [ד. קי.]. ובסמוך יבאר נקודה זו יותר. (43) רמב"ם הלכות גירושין פ"א הלכה כא: "שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתינין תשעים יום". ומדוע כאן ישראל קבלו התורה בתוך החדש השלישי? (44) ר"ה י: "יום אחד בחדש חשוב חודש". (45) דברים אלו מבוארים יותר בח"א למנחות צט: [ד. פו.], שכתב שם: "אמרו [פסחים ד.]. מקצת היום כמו כולו, ומקצת השנה כמו כל השנה [ר"ה י.]. וטעם דבר זה אשר נחשב המקצת כמו הכל, מפני כי היום הוא אחד, והלילה הוא אחד. ולפיכך מקצת היום כמו כולו נחשב, ואע"ג שלא נחשב כולו מצד הזמן, אבל מצד צורת היום נחשב מקצת כמו כולו, דאינו תולה בהמשך הזמן, שלא יהיה נחשב יום אלא שיהיה י"ב שעות, שזה אינו, רק נחשב יום אפילו מקצת. וה"ה לחודש. (46) אלא תלוי בתשעים יום, וכלשון הרמב"ם [הובא בהערה 43]. (47) הוא המתנת הזמן לאשה שהיא ספק מעוברת, כדי להבחין בין זרע לזרע [יבמות מב.]. (48) פירוש - סיבת הבחנה שיש אצל גויה

שמחולק השלשה לעצמו כך אצל ישראל זמן ש מחולק לעצמו, שיהיו שכינה⁴⁹, כאשר היו ג' ה תחת רשות מצרים. ו הדבקות בו יתברך עד ג' הוא מדובק ומחובר⁵⁰.

אמנם לא שייכת אצל ישרה קודם למצב נוכחי. ומכאן < בין דבר לדבר, יהיה הטעם ישראל יבנסים לרשות שכ הוא מופת ברור חיוב תוד מסודר תחת השם יתברך. ו יתברך; הוא ראש בתחתונה שמקבל האדם גורת העלה. רשות העלה מה שיעשה ו רצונית לעשות מה שירצה. רק עומדים על מתכונתם < אם לא היה מצווה במעשי וסדר בעלתו. ודבר זה אי א אדם שכלי, מצד הזה ראו התורה. שעל ידי התורה הנהגה שלו בענין זה. ואם העלה... ודבר זה הוא מופה מסודר תחת העלה, ועל ד ורשב"ן, וז"ל: "היתה המל שהוא סוף יום הששי זה מדובק... הזמן הוא אחר. לדרשות המהר"ל עמוד 20 מחלקים רבים, אלא שמשם באר הששי [קטו]. כתב: " כאשר עברה השעה הששי נחלק, רק מדובק הוא. וה' חלוק בזמן בין סוף שר לה אחר חצי שבע, הזמן מה שזמן תפלת המנחה שה מדובק. ואמר שזמן שר (51) דברים אלו מבוארים תבות [שמע ישראל ה' ו' [קדוש קדוש קדוש ה' ונ' אין להם שום הצטרפות א ג' תיבות. כי עד ג' יש כא והראש והאמצע והסוף ה אי אפשר למלאכים שזכ לגמרי. אבל ישראל במה: מזכירים שמו אחר ב' תב [סוכה ו.]. לכך השיי שהם אליהם, כי שלשה אינו כ

כן אשר היו משועבדים צדים. כמו שאין ראוי לישראל, רק בהרחה דם, והגיורת לא תתארס י"ב. דבר זה ענין אחר, ש הגי' נחשב שעברו ב ככולו". וזה שייך דוקא צדים, שבחדש הראשון ה' חדש שני נקרא החדש נקרא חדש ג', הכקצה י' ביורה, ולא תלה מיד ד' לומר רק חדש שלב. ז' מקצת ככולו".

יתם טעמא הוי מכות ד' הך טעמא ככאן. ככל ד' כי מצינו שזמן ג' נלק לעצמו, ומותרת הדינים שהיתה שפתה ו מה שיהיה, סוף סוף החלק לעצמו". וכב' :

ד' דבר, ונדל"י י"ט".

הצדדים וולתו, שנכרבו ג' ואינה תחת הזמן, ואין יצירה לזה זמן וגבול מצד החדש השלישי לצאת בני ו' הטרע 29. ולכן לא שייך ק' הוא 'ראש חדשים' ה'טעמא שם נאמר 'גיורת לומר כאן ג' כי 'שבוייה' שמה שנפרד ושנתגירה הדי ליארס ולינשא מיד מרה על ריחוק, וכלשון ק' כאן הבלד גמור, סימן ה' בזיא לחולק צא: ד' יא הלכה כא: 'שפתה אל קבלו התורה ברוך י"ב אל מבוראים יורה בש כולו, ומקצת השנה צפי כי היום הוא אחר ז' בילו מצד הזמן, אבל א' יהיה נחשב יום אלא ז' (46) אלא תלה השמן לאשה שהיא כפק התבונה שיש אצל גייה

שמחולק השלשה לעצמו לענין הבחנה, כך אצל ישראל זמן שלשה חדשים זמן מחולק לעצמו, שיהיו נכנסים לרשות שכינה⁴⁹, כאשר היו ג' חדשים אחר שהיו תחת רשות מצרים. ואין ראוי להם הדבקות בו יתברך עד ג' חדשים. כי הזמן הוא מדובק ומחובר⁵⁰, ועד ג' חדשים

נחשב הזמן אחד. אבל יותר משלשה חדשים לא נחשב אחד, רק מחולק לעצמו. והטעם, כי כל דבר שהוא מחובר, יש בו ראשון ואמצע וסוף. ולפיכך הזמן שהוא מחובר, חבור שלו הוא בשלשה, והיינו ראש ואמצע וסוף⁵¹ ולפיכך היה צריך ג' חדשים מיום שיצאו בו, [כי] עד זה הזמן

אמנם לא שייכת אצל ישראל, אך מ"מ חוינן שלשה חדשים הם זמן הפרדה והבדלה בין מצב קודם למצב נכחי. ומכאן אפשר להקיש לכל מקום שזמן של שלשה חדשים יוצר הבדל והפרש בין דבר לדבר, יהיה הטעם לנחיצות ההפרש אשר יהיה. (49) ואחות שעל ידי מתן תורה ישראל 'נכנסים לרשות שכינה', כן מבורא למעלה פט"ז (ד"ה מופת שלישי). ח"ל: 'מופת שלישי, והוא מופת ברור חיוב תורה מן השמים. זה כי... צריך שיהיה האדם, שהוא ראש בתחתונים, מסודר תחת השם יתברך, שהוא עלת הכל. שאם לא כן, יהיה האדם בפני עצמו מסולק מן השם יתברך; הוא ראש בתחתונים, כמו השם יתברך שהוא אלה בעליונים. רק שצריך אתה לומר במה שמקבל האדם גורת העלה, היא התורה מן השמים, שהוא לעול על האדם, ובוה הוא מסודר תחת רשות העלה מה שיעשה ומה שלא יעשה. כי האדם מיוחד מכל הנמצאים שהוא בעל בחירה רצונית לעשות מה שירצה. ואינו כמו העליונים, שהם עושים רצון קוניהם בלא שינוי וחלוק כלל, רק עומדים על מתכונתם אשר נבראו. וולת האדם, אשר הוא בעל בחירה רצונית לעשות. ולכן אם לא היה מצווה במעשיו, היה הוא חלוק בתחתונים, כי היה רשות לעצמו, ולא היה לו קשור וסדר בעלתו. ודבר זה אי אפשר שיהיה האדם נבדל מן העלה ויהיה ברשות עצמו.... במה שהוא אדם שכלי, מצד הוה ראוי שיהיה תחת רשות העלה. ואי אפשר שיהיה זה רק כאשר נתן לו התורה. שעל ידי התורה האדם במה שהוא שכלי תחת רשות העלה, אשר צוה עליו שיהיה הנהגה שלו בענין זה. ואם לא כן, אין האדם - במה שהוא מיוחד בעל שכל - תחת רשות העלה... דבר זה הוא מופת ברור לתורה מן השמים, שאי אפשר בלא זה. כי על ידי זה האדם הוא מסודר תחת העלה, ועל דבר זה סובב כל נתינת התורה". (50) כן מבורא להלן פ"מ (ד"ה ורשב"י). ח"ל: 'היתה המלאכה עד התחלת יום השביעי... כל יום הששי, והזמן הוא מדובק, ורגע שהוא סוף יום הששי הוא התחלת יום השביעי, כי אין הזמן מחובר מעות, רק הזמן הוא מדובק... הזמן הוא אחד, וסוף הזמן של יום הששי הוא התחלת יום השביעי. וראה במבוא לדרשות המהר"ל עמוד 20 שכתבו על דברים אלו: 'מהות הזמן היא חטיבה אחת שאינה מורכבת מחלקים רבים, אלא שמושגי בני אדם חילקו את הזמן לפרודות, ויצרו זמנים רבים'. ובבאר הגולה באר הששי [קטו] כתב: 'לענין תפילת מנחה, לא נחשב שהחמה היא במערב עד חצי שבע, לא כאשר עברה השעה הששית [פסחים נח]. דבר זה על פי החכמה, כי הזמן הוא מדובק, ואין הזמן נחלק, רק מדובק הוא. ולפיכך דבוק סוף שש אל תחלת שבע, ואין כאן עדיין השתנות זמן. ואין חלוק בזמן בין סוף שש לתחלת שבע. אבל אין דבוק סוף שש לסוף שבע, כי זה נחשב ריחוק. ולכן אחר חצי שבע, הזמן מתחלק, ולא נחלק תחלת שבע מסוף שש. וזהו טעם דברי חכמים שאמרו שזמן תפלת המנחה שהוא אחר חצי שבע, ולא יחלק סוף שש להיות חצי היום, מפני שהזמן מדובק. ואמר שזמן שראוי שיהיה מתחלת שבע הוא אחר חצי שבע, שאז הזמן נחלק'. (51) דברים אלו מבוראים בח"א לחולין צא: 'שאמרו שם שישראל מוכירים את השם אחר שתי תבות [שמע ישראל ה' וגו' (דברים ו, ד)], ואילו המלאכים מוכירים את השם רק לאחר ג' תבות [קדוש קדוש קדוש ה' וגו' (ישעיה ו, ג)]. וכתב לבאר שם (ד, קי): 'ביאור ענין זה, כי המלאכים אין להם שום הצטרפות אל הששי, והוא יתברך נבדל מהם. ולפיכך אי אפשר שיוכירו שמו רק אחר ג' תבות. כי עד ג' יש כאן צירוף וחבור. כי האחד הוא ראש, והשני האמצע, והשלישי הוא סוף. והראש והאמצע והסוף הם מצטרפים בכל דבר לעולם, כי הם מתחברים ומתקשרים יחד. ולפיכך אי אפשר למלאכים שיוכירו את שמו יתברך רק אחר ג' תבות, כי בזה הוא יתברך נבדל מהם לגמרי. אבל ישראל במה הם נקראים 'בנים' (דברים יד, א), והבן מצטרף אל האב. ולפיכך ישראל מוכירים שמו אחר ב' תבות 'שמע ישראל ה'... ועוד תבין כי שלשה אינו כלבוד, ושנים הם כלבוד (סוכה ו, ו); לכן הששי שהוא נבדל מן המלאכים מוכירין שמו אחר ג' (תיבות), כי בזה אין [ל] צירוף אליהם, כי שלשה אינו כלבוד. אבל ישראל נקראו בנים, והבן יש לו צירוף אל האב, ולכן מוכירין

כי מה שתדע עוד יש לאלוק מלין, לזה אמר קח. אבל המצות שידועות לו יצפן, פרוש שישמרו.

או יאמר, כי הנה תמצא כי דברי שלמה הם ב' בחינות. הא' הם דברי חכמות אשר החכם ידע אמתותם. והב' הוא צווי, בלתי הכרח מהחכמה. לזה אמר "בני אם תקח אמרי" כנגד דברים אשר יקבלו מצד עצמן, פאשר יקח אותם יספיק לו שהוא לבדו יצפנם. וכנגד המצות שאינו מכריח בדבר חכמה לעשותם אמר "ומצותי תצפן אתך", ויעבר זמן, אז תדע אמתות דברי, פאשר הוא מפרש בסיום דבריו. "להקשיב לחכמה אונך", זה כנגד "אם תקח אמרי". וכנגד "מצותי תצפן אתך", אמר "תטה לבך לתבונה".

והנה תמצא, כי הרבה כתות שומעים דברי החכם, אבל לא ראי זה כראי זה. האחד הולך ושומע ומכין שטחיות הדברים, אבל אינו מעמיק בענין לדעת היוצא ממנו, אלא מכניס בזו ומוציא בזו. ויש פת אחרת שמדקדקים לדעת

המכון היוצא מהמאמר, וילביש הענין בו ויאמר אלה הם מעשי, וזה יקרא תבונה. וכת הג' יש "תן לחכם ויחכם עוד", יותר ממה שתצוה אליו, ויתחכם ענין מתוך ענין. ויאמר בשמעו המוסר והתוכחות: מה אני יושב ומצפה עד יום מותו ואז על פתך יסבלוהו, קודרה בלועה מאסורא משערין בכלה לאסור, ואנה יליך את חרפתו.

ותמצא כנגד ג' דברים הללו יש ג' עברות באדם. כי יש עברות אשר יעשה האדם ויספיק לו הטבילה, ויש ע"ה הגעלה, ויש ע"י לבון האש. והם אלו: הטבילה היא במים ארבעים סאה, וזה יועיל לכאשר יחשב האדם מחשבות רעות אשר לא תעשינה, צריך לטבל במים להעביר המחשבה העולה על רוחו. ולזה היתה עולה באה"י, לזה יטבל במים ויעביר טמאתו ממנו.

ויש דברים אחרים שצריכין הגעלה, והם באכל האדם דבר אסור, שהגוף בלוע מאסור כקודרה הבלועה מאסור, זה צריך הגעלה. וההגעלה

היא התענית, שכל הגוף ומזיע ויותר טוב לו, ולא לא תוכל לסבל גז לו על פניו, ואנו הא

יש דברים שבג והם צריכין המוציא שכבת והמרחיק דברי ובהם. וכל זה חו והחמום הוא אכ הכעס, כנגד אלו הוא עסק התורה שהיא אש. ע"י בליעת האסור כ

והנה תמצא, כי יסודות שב ומים. אבל עפר, אמת, שדינו כדח רוחות אין פלי ה לעולם. ולזה הראשון פאשר ה שלו אסור, אין ל

זו תנחומא צו סימן ז - עולה באה על הרהור הלב, שנאמר (איוב א ה): 'זה שכים בבקר והעלה עולות מספר כלם, כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבכם'.

זו ירושלמי סוכה פ"ב בית המקדש פסק י"ב

המאמר, וילביש
לזה הם מעשי, וזה
הג' יש "תן להכם
ממה שתצוה אליו,
תוך ענין. ויאמר
התוכחות: מה אני
יום מותו ואז על
זה בלועה מאסורא
זור, ואנה יוליד את
בתו.

דברים הללו יש ג'
אדם. פי יש עברות
אדם ויספיק לו
הגעלה, ויש ע"י
אלו: הטבילה היא
סאה, וזה יועיל
דס מחשבות רעות
צריך לטבל במים
העולה על רוחו.
באה"י, לזה יטבל
טמאתו ממנו.

ש צריכין הגעלה,
האדם דבר אסור,
דר פקודה הקלועה
הגעלה. וההגעלה

א (ה): 'והשכים בבקר
יה בלבבם'.

משלי פרק ב

קג

היא התענית, שע"י התענית מרחיח
כל הגוף ומזיע ופולט האסור. וזהו
יותר טוב לו, ולא תבקע פרוסו כאשר
לא תוכל לסבל געוליה בקבר ותשפך
לו על פניו, ואם יגעיל הרי פלט
האסור.

ויש דברים שבלועים ביבש באור,
והם צריכין לבון, ואלו הם:
המוציא שכבת זרע, והפועס,
והמרחיק דברי רז"ל שלא להאמין
בהם. וכל זה חוטא באש, כי הזרע
והחמום הוא אש יוצא מגופו, וכן
הפעס, כנגד אלו צריך ללבן. והלבון
הוא עסק התורה בתמידות ביגיעה
שהיא אש. ע"י אש התורה תוציא
בליעת האסור שנבלע בגוף האדם
בצברה.

והנה תמצא, כי כל זה הוא תקון לג'
יסודות שבגוף שהם אש, רוח
ומים. אבל עפר, אודיעה קשט אמרי
אמת, שדינו קדין האסורין, דהלקה
רוחת אין כלי חרס יוצא מידי דפיו
לעולם. ולזה לא עלתה לאדם
הראשון כאשר חטא, ובלע כלי חרס
שלו אסור, אין לו תקוה אלא לשוב

לכבשן האש מוצאו שנתבשל בו,
והוא לשוב אל הארץ אשר לקח
ממנה.

ותמצא, כי יש צדיקים אשר הרכו
ללבן גופם בתורה עד
שהוציאו דפיו ממנו. ואלו נרמזים,
דתמצא דכלי זכוכית הם מן העפר,
ואף להם נתנו חכמים שעור כי
שכירתם זו היא טהרתן, שלא יועיל
להם כמה וכמה. ולזה משה רבנו
ע"ה לא הועילה לו רכ תורתו, ונפטור
והכרח לשכירה. האמת, כי שכירתו
אינה חשוכה שכירה כלל, כי כבר
הוא מהתך מדפיו אשר בלע בימי
אדם.

ולזה שמעתי מתלמיד חכם אחד
משם המפרשים אמתיים
דמיום שמת רבי בטלה זכוכית לבנה יי
- היא זכות הגוף, כך שמעתי. וכפי
דברינו יתבאר פרוש הענין כמין חמר,
כי למה לא יראו להמשיל הענין אלא
לזכוכית הלבנה. אלא לומר כי כלם
התנאים הקדושים ע"ה היו הם
וכיוצא בהם שימצא גופו מלבן ולא
יצטרך למיתה שהוא השכירה, אלא

ויירושלמי סוכה פרק ד הלכה ו - ר' יודה בר לקרה בשם ר' שמואל בר נחמן: משחרב
בית המקדש פסק יין קרוש ופסקה זכוכית לבנה. מהו זכוכית לבנה? שהיתה מתקפלת.

וארד להצילו מיד מצרים בזה תיכף נג
הגאולה בפנימיות ובהעלם. ע"כ היתה
באמצעות גבריאל מדת הדין והגבורה. ו
דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פ
דהירידה לסנה היתה ע"י גבריאל.
ההתראה למשה היתה ע"י מיכאל כ
לסדר בריאת העולם:

ויחר אף ה' במשה. במד"ר (פ' ג'
חרון אף ה' שם שנמלה כהונה נ
ונתנה לאהרן. אמרו רבותינו ז"ל הלא
אחיך הלוי וכי מאחר שאמר אחיך איני
שהוא לוי אלא א"ל ראוי היית להיות
והוא לוי ולפי שאתה מסרב על דברי
אתה לוי והוא כהן. ויש להבין שבכל
העונש הוא בהתדמות החטא. ובכאן מה
זה לזה. גם יש להבין מאמרם ז"ל (ו
קיא:) שמשה ה' אלא בניו יקראו על שבט
וכלפי לייא שאם ה' חזר מחמת
לכאורה יותר צודק שהיא בעצמו יסבול
יהיו נקיים. וכאן נהפוך הוא שהוא נקי
שלא חטאו יסבלו העונש:

ונראה לפרש עפ"י מה דאיתא בס'
שלפי מדריגת משה ה' נחות
לפניו להניח הדרגין שלו. שהי' מ'
בעולמות העליונים. ולילך לבית פרעה
וטמא ומקום טינופת ע"ז ומפני זה ה' נ'
לשלוח ביד זולתו. עכ"ד. ולפי"ז יש
דהחטא ה' למשה שלתועלת ישראל לו
לו להשגיח על עצמו כלל. אך הוא
בעטנותו הגדולה לא מצא תועלת בו
מבוללותו. וכמו שאיתא ברמב"ן שלח נ'
חשלה היינו ביד כל אשר תשלח כי
אדם בעולם שלא יהי' הגון יותר
לשליחות. ומי"מ סוף סוף ה' דורש
לתועלת עצמו שלא רצה להשפיל את
כני"ל ולפי גודל מעלתו גם זה נחשב
והנה זהו היפוך מדת הכהן להשפיל
להגביה השפלים והנחשלים להו
בתשובה וכבש"ס יומא (יח.) אחיו הו
אי איכא אינש דאית ב"י מילתא מידע
ל"י ומהדר ל"י בתשובה. ובוה נמי כ

ולפי האמור יובן הקושי שביציאת מצרים
יותר מכל השעבודים שבעולם שהיתה
כמעט שני הפכים בנושא אחד. שהמכה פעלה
במצרים ומי"מ ישראל שבהם כדמיון הולד לא
נבעה בהם המכה לרעה. אבל בקריעת ים סוף
שכבר היתה לישראל מציאות בפני עצמן
אינו דומה לקושי שביציאת מצרים:

ולפי"ז מיושב נמי. הא דנעשה להם נס
ונתרפא מצרעתו. דאו עדין לא
נתעורר ענין יציאת מצרים עד הפרשה
שלאחריי. ואי"כ לעשות נס לישראל ה' דומה
לרועה להזיז את העובר שבמע"י שאין שום
דרך אלא באמצעות האם. וע"כ בהכרח שהנס
לישראל הלך דרך עליו ע"כ נתרפא מצרעתו:

במד"ר (פ' ב') וירא מלאך ה' אליו בלבת
אש מתוך הסנה. ר' יוחנן אמר זה
מיכאל. ר' חנינא אמר זה גבריאל. נראה
לפרש מחלוקתם. דהנה ידוע דמיכאל מימין
מדת החסד וגבריאל משמאל מדת הגבורה.
והנה כתיב (תהלים פ"ט) עולם חסד יבנה.

וידוע דיציאת מצרים היתה דוגמת בריאת
עולם. וכל עשרת המאמרות שהיו בבריאת
העולם היתה דוגמתם (וזה"ק ח"ב ל"ו.) גוף
למצרים ורפוא לישראל. וע"כ כמו שעולם
חסד יבנה כן נמי יציאת מצרים היתה ע"י
מדת החסד. שהרי ישראל היו בלתי זכאין
אז אדרבה היו במי"ט שערי טומאה ר"ל.
וע"כ אמר ר' יוחנן שתחילת התנוצצות
הגאולה היתה באמצעות מלאך מיכאל מדת
החסד. ור' חנינא אמר דכמו בבריאת העולם
עלה במחשבה לבראותו במדת הדין אלא
שראה שאין העולם מתקיים הקדים למדת
הרחמים ושתפה למדת הדין. ואי"כ ראשית
התנוצצות הבריאה היתה כמה שעלה
במחשבה כמו שאמרנו במק"א שבדבר ה'
שהוא בפועל"י שמים נעשו "בפועל"י הוא
חיצוניות העולם. כן במחשבתו יתב"ש שהיא
פנימית ביותר נבראה פנימיות העולם. ואי"כ
התחלת הבריאה היתה במדה"ד. כן נמי
ביציאת מצרים דבשעת מראה הסנה עדיין
לא היתה התחלת הגאולה בפועל אלא
בפנימיות לבד. וכמו שאמרנו במק"א שבמ"ש

מחזיק עור ידי עוברי עבירה כמובן:
ונראה דהנה במד"ר לקמן (פ' ב' סי' ט')
כשם שהסנה קשה מכל האילנות
וכל עוף שנכנס לתוך הסנה אינו יוצא בשלום
כד ה' שעבוד מצרים קשה לפני המקום מכל
השעבודים שבעולם. ויש להבין וכי יש דבר
קשה לפני המקום. הלא כל הגוים כאין נגדו
מאפס ותוהו נחשבו לו. וכיותר יש לתמוה
בדברי המדרש לקמן (פ' כ"ב סי' ד') ומה
בין יציאת מצרים לקריעת ים סוף? אלא
שיציאת מצרים קשה שנאמר או הנסה אלקים
וגו' ואתכם לקח ה'. תדע לך שזו קשה מזו
שביציאת מצרים כתיב "אנכי ה' אלקיך" אבל
בקריעת ים סוף אינו מוזכר את השם. ואינו
מוכן שיציאת מצרים היתה באצבע וקריעת
ים סוף ביד כמו שאנו אומרים בהגדה כמה
לקו באצבע עשר מכות אמור מעתה במצרים
לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות.
ואי"כ קריעת ים סוף היתה יותר יוצאת מהיקש
הטבע מיציאת מצרים ולמה תחשב יציאת
מצרים יותר קשה?

ונראה לומר עפ"י מאמרם ז"ל (מדרש
שוח"ט פ' קיד.) לכוא לקחת לו
גוי מקרב גוי כרועה שהושיט ידו למעי
בהמה ושומט העובר שבמע"י. היינו שישראל
במצרים לא היתה להם מציאות בפני עצמן
אלא כעובר במעי בהמה. וה שדרשו מקרב גוי
מלשון קריבים שהם המעיים. והנה הדין
בהמה שנתעברה ואח"כ נטרפה היא הולדה
נטרפה. ואי"כ בכל המכות שסבלו מצרים ה'
הסדר שישראל יסבלו עמהם. כמו טריפות
האם שפועלת גם בזולת. ומי"מ ה' הדבר
בהיפוך כאמרם ד"ל (וזה"ק ח"ב ל"ו.) גוף
ורפוא גוף למצרים ורפוא לישראל. ולא די
שלא סבלו נזק אלא אדרבה נתעלו מאד
שלעומת שנתקלקלו עשרת המאמרות למצרים
נפתחו לעומתם לישראל ביתר שאת. כמו
החושך למצרים ולכל בני ישראל ה' אור
במושבותם ואמרו ז"ל (שמ"ר פ' י"ד) שהי'
האור מאיר להם ומראה להם מה שבמטמוניות
מעין אור הראשון שנברא ביום ראשון שהי'
אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו
כבש"ס חגיגה (י"ב):

What does it mean
היה
was most difficult
for "ה'?

Wasn't
היה
more difficult?

We were
like a
fetus in
היה

We should
have suffer-
ed from
היה

but instead
we benefited
greatly

הגדה של פסח - יד מצרים

ונבחרו זרעם לקבל תורתו, וכשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן⁸⁰, והוא חטא עין הרעת.

ולכן בריאת העולם מתחיל בב' - "בראשית", שתחילת בריאתו הטבעית היתה על פי סידור מערכות השמים שהוא מתחלק לטוב ולרע. וכמתן תורה התחיל בא' - "אנכי"⁸¹, שאז זכו לגילוי הברית, שהוא עין החיים שאין בו שינוי ופירוד, רק הכל אחדות גמור, כולו טוב. וכבר כתבתי למעלה⁸² שסידור ניהוג הטבעי, התחלתו ממרכבה העליונה, מארבע חיות המרכבה שהם נכללים בשלשה. והם שלושה מלאכים: מיכאל, גבריאל, רפאל. והרביעית נכלל מג' ראשונות, כמו שיבואר באורך בעזה"⁸³.

ולכן הראה הבורא יתברך לאברהם, שאחר שנכנס לברית עלה על ההנהגה הטבעית וכולם מקבלים שפעם על ידו, והוא דבוק בברית באל חי, והוא מ"ש⁸⁴: "וירא אליו ה' וגו' והנה שלשה אנשים נצבים עליו" וגו', והם שלושה מלאכים הנ"ל העומדים עליו לקבל שפעם וקיום חיותם ממנו, וז"ש⁸⁵: "והוא עומד עליהם תחת העץ", ר"ל 'עץ החיים', ומשם - "ויאכלו", ר"ל קיבלו שפעם. והוא ג"כ עומק מליצת דברי חז"ל⁸⁶: "שעלו במחשבה", ר"ל דבוקים בברית שמקורו ברצון ומחשבה וגילוי רצונו ומחשבתו יתברך להם, וכמו שנתבאר.

וידוע מ"ש הארז"ל שענין גלות מצרים היה בבחינת עיבור⁸⁷, ויציאתם משם בבחינת לידה. וכן מצינו כמה כתובים שדימו יציאת ישראל מגלותם ללידה, כמ"ש⁸⁸: "כי חלה גם ילדה ציון את בניה", "רני עקרה לא ילדה וגו' כי רבים בני שוממה" וגו'⁸⁹, "ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה"⁹⁰. והוא, שכמו שהאשה בימי הריונה, הוולד מתרקם ונבנה בבטנה בסידור אבריו ופרקיו, ואף שאין הוולד נראה לחוץ, ניכר הוא שעומדת להוליד, וכאשר גשלים בנין הוולד וצורתו, אז יוצא לחוץ מבטן אמו

80 שבת קמו, א. 81 שמות כ, ב. 82 לעיל עמ' א בדיה יתענין החפזין. 83 להלן עמ' יז בדיה יאבל הענין בזה. 84 בראשית יח, א-ב. 85 שם שם, ח. 86 בראשית רבה א, ד; פסחים נד, ב. 87 בשער הכחות דרושי הפסח א. ועיין במכילתא דרשב"י בשלח, מס' דיהי פ"ז: "לקחת לו גוי מקרב גוי, כאדם שהוא שומט את העובר ממעי הפרה". וכ"ה בשבלי הלקט סדר פסח סי' ריח. ועיין להלן עמ' כח בדיה יואלו שלושה המקורות. 88 ישעיה סו, ח. 89 שם נד, א. 90 שם מט, כא.

ונעשה אדם בפני עצמו. משא"כ כשהוא בבטן אמו, אז הוא ירך אמו⁹¹. וכמו כן, תכלית כוונת גלות מצרים היה כדי להשלים בנין האומה הזאת, שתהיה ראויה לחול עליה שמו יתברך והשראת שכינתו ביחוד גמור, בלי שום אמצעי מפסיק ביניהם, שהיא אמצעות הטבע ושליכות המדריגות העליונות כמש"ל.

← וכמו שהוולד אינו יכול להתרקם ולהיות נשלם בכל פרקיו אם לא יהיה ניתן במקום צר ומזוהם ומאום, וזהו עצם תיקונו, כמו כן ניתנו ישראל במצרים שהוא המקום היותר מזוהם מכל הארצות, ואומה היושבת בה מאוסים ומגונים במידותיהם יותר מכל אומה ולשון, "אשר בשר חמורים בשרם" וגו'⁹², ולכך הוזהרו "כמעשה ארץ מצרים וגו' לא תעשו"⁹³, ולכך נקראת "ערוות הארץ"⁹⁴, ובהיות שם אומה הנבחרת לעם בפני עצמו, כמ"ש בעל ההגדה: "ויהי שם לגוי"⁹⁵ — מלמד שהיו ישראל מצויינים שם" כו'⁹⁶. ר"ל, שמצד שלא למדו ממעשיהם ולא הלכו בדרכיהם והיו גדורים בעריות⁹⁷, זכו להיות נשלמים לגוי קדוש.

וכל זה הגלות היה על דרך הנסיון, וכמ"ש במדרש⁹⁸ שהאבות היו סימן לבנים, והליכת אברהם למצרים ושנלקחה שרה שם, היו סימן לירידת ישראל לשם, וכמו שנלקחה שרה לבית פרעה ולא נגע בה, כמו כן היו ישראל גדורים בעריות, והוא מ"ש⁹⁹: "גן נעול אחותי כלה גל נעול מען חתום", ור"ל שהיו ישראל נמשלים במצרים לגן נעול מצד שורש אבותיהם אברהם ושרה, שאברהם מכונה בשם 'גל' כמ"ש¹⁰⁰: "הביטו אל צור חוצבתם" [וכן אמרו ז"ל במדרש איכה רבתי¹⁰¹ על הפסוק¹⁰²: "צהלי קולך בת גלים", מה גלים הללו מסויימים בים כך היו אבותיהם מסויימים בעולם], ושרה נמשלה ל'מעייין' המושך מים טהורים, ששרה היא שורש כל ישראל, ומשם נמשכה טהרתם, במה שהיה מעיינה חתום

91 יבמות עח, א. 92 יחזקאל כג, כ. 93 ויקרא יח, ג. 94 בראשית מב, ט; שם, יב. 95 דברים כו, ה. 96 ספרי דברים פסקא שא ד"ה ירד מצרימה. 97 ויקרא רבה לב, ה. 98 תנחומא מהדוי בוכר, לך לך סימן יב, בראשית רבה מ, ו. ועיין להלן עמ' צא בפירוש ההגדה ב"ה "עוד יכוין בזה"; עמ' קכ ב"ה "ובאותות זה המטה". 99 שיר השירים ד, יב. 100 ישעיה נא, א. 101 פתיחתות ד"ה רבי אבא. 102 ישעיה י, ל.

יב הגדה של פסח - יד מצרים

בבית פרעה, ובוה נשלמו ונבנו בכל שלימותם, כעובר הנשלם בבטן אמו במקום המגונה.

ובתחילה בעת הגלות היו טפלים לגבי אמם שהיא ארץ מצרים, שעדיין לא נגלה עליהם שמו המיוחד שיהיו מתנהגים בהשגחה הנפלאה, רק היו מתנהגים בדרכי הטבע, ונזונים כמה שאמם אוכלת ע"י השפעת הטבע שקיבלו מצרים על פי סידור מערכת כוכבים ומזלות, ולכן נקראו על שמם ועדיין לא נגלה שלימותם. אבל עומדים להשתלם, והיה שמם ניכר כהכרת העובר בעודנו בבטן אמו, אינו ידוע מה טיבו, הזכר או נקבה וכרומה. וכאשר נשלם הזמן הקצוב להם לפי עומק מחשבתו יתברך, ועמדו בנסיון ונבחנו בצירוף כהשלמת ימי הריון של האשה, אז יצאו משם כעובר הנשמט מבטן אמו בתפוזן גדול, ואז ניכר גדולתם ומעלתם ונעשו עם בפני עצמם, כמ"ש¹⁰³: "והוצאתי אתכם וגו' ולקחתי אתכם לי לעם".

והוא כוונת הכתוב¹⁰⁴: "וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'. וארא אל אברהם וגו' וגם הקימותי את בריתי וגו' ואזכור את בריתי וגו' לכן אמור" וגו', והוא כמ"ש שבעת שהיו במצרים אז היה הנהגת הטבע לבד שולט, והוא כיסוי הערלה על הברית, והיו רק בבחינת שם 'אלהים' לבד. אבל בעת גמר זמן הגלות והתחלת זמן הציאה, אז היה התחלת גילוי שם הנכבד 'הוי"ה'. ואף שגם לאבותינו הקדושים היה גילוי שמו יתברך, כמ"ש¹⁰⁵ ע"פ¹⁰⁶: "וירא אליו ה'" אחר שנכרת עמו הברית, מ"מ עדיין לא היה גילוי גמור רק בכח לבד, במה שהתחיל לבחור בזרעו אחריו להיות להם לאלהים להשגיח עליהם בכבודו וברצונו יתברך.

והתחילה הנהגה זאת באבות הקדושים, אבל עדיין לא נתגלה להם עצם רצונו, שעדיין לא ניתנה תורה, ולא ניתן להם כי אם מצות מילה בלבד, שהוא הברית הנמשך מהרצון והוא כללותו, ולכן מצות מילה שקולה ככל תרי"ג מצוות¹⁰⁷. ולא היו בפרט עד שיצאו ישראל ממצרים, וניתן להם התורה בכל תרי"ג מצוותיה בפרט, והוא מ"ש¹⁰⁸: "וארא אל אברהם וגו'".

103 שמות ו, ו-ז. 104 שם שם, ב-ו. 105 לעיל עמ' י בדי"ה "ולכן הראה הבורא".
106 בראשית יח, א. 107 נדרים לב, א. 108 שמות ו, ג.
printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

כאל שריי", ר"ל בכח המשדד הטבע. אבל עצם גילוי רצונו, שהוא שמו הוי"ה דבו תלינן תרי"ג מצוות, כמ"ש בווהרר¹⁰⁹ שמ"י עם י"ה שם"ה לא תעשה, זכר"י עם ו"ה רמ"ח מצוות עשה, עדיין "לא נודעתי להם". וגם הקימותי את בריתי" וגו'¹¹⁰, ענין הקמת הברית וזכירת הברית הוא דבר גדול כידוע, שהתעוררות הבריאה הוא ע"י מחשבה שבמוח והרצון, ועל ידה נעשה הקמת הברית, וכבר כתבתי למעלה¹¹¹ שגילוי הברית ומקור השפע העליונה מיוחדו יתברך שלא באמצעות הטבע, זה התחיל באבות, והוא הקמת הברית המתעורר מן הרצון והמחשבה. אבל גילוי וזכירת הרצון בעצמו, לא היה עד מתן תורה לישראל אחר יציאת מצרים, והוא מ"ש כאן¹¹²: "ואזכור את בריתי", ואמר אח"כ¹¹³: "והוצאתי אתכם וגו' ולקחתי אתכם וגו' והייתי לכם לאלהים", והוא גילוי הרצון בעצמו.

← וכמו שמצינו בעיבורה של אשה יש שלושה זמנים: הראשון ¹ — זמן העיבור עצמו, שעדיין לא נגלה העובר והוא בהעלם עין, אין ידוע מה טיבו. ² זמן השני — בעת שכורעת לילד, שאז מתחיל להתגלות. ³ זמן השלישי — אחר שנולד ויצא לחוץ, שאז נתגלה לגמרי ונעשה אדם בפני עצמו ואינו נקרא עוד על שם אמו. כן חלפו עליהם שלש אלה בהיותם במצרים ובצאתם משם: הראשון ¹ — זמן הגלות עצמו שעדיין לא נגלה עליהם שמו המיוחד יתברך, והיו טפלים ובטלים למצרים, מושגחים בהנהגת הטבע, ולא נתגלה עדיין עיקר מעלתם, רק עומדים להתגלות ע"י הגלות, במה שלא למדו ממעשיהם, ולא נתערבו בהם, כמו העובר בבטן אמו שאף שהוא ניזון ממה שאמו אוכלת אעפ"כ הוא ולד בפני עצמו כמ"ש¹¹⁴. וכל עוד שהיה זמן הגלות היה ניכר מעלת ישראל ביותר, והיה כבודו יתברך מתגלה עליהם ביותר, שהרי השעבוד גורם מיעוטם, כמו שהיתה מחשבת מצרים באמת, כמ"ש¹¹⁵: "הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו' וישימו עליו שרי מסים" וגו', ואעפ"כ "כאשר

109 רעיא מהימנא ויקרא פרי בהר קי, ב; פרי עקב רעג, ב. על הפסוק (שמות ג, טו): "זה שמי לעולם זה זכרי לדור הדור". 110 שם שם, ד. 111 עמי י בד"ה "לכן הראה הבורא". 112 שמות שם, ה. 113 שם שם, ו-ז. 114 לעיל עמי יב בד"ה "ובתחילה". 115 שם א. י-א.

יד הגדה של פסח – יד מצרים

יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ"116. אבל עדיין היה הגילוי בהסתר והעלם כעובר בבטן אמו, שכל עוד שימי ההריון מתרבים, מתגדל העובר וניכר לרואים יותר.

וכן מצינו שזמן העיבור עצמו יש בו שלושה זמנים מחולקים, כמ"ש חז"ל בפרק המפלת117: "ג' חדשים הראשונים הוולד דר במדור התחתון, ג' חדשים האמצעיים דר במדור האמצעי, ג' חדשים האחרונים [דר במדור העליון]"118. ואף שהוולד הולך ועולה למעלה במשך זמן ההריון, מ"מ הוא מתקרב יותר לירד למטה, לצאת מבטנה.

כמו כן מצינו שלושה זמנים מחולקים בגלות מצרים, כמ"ש הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים118: "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם" וגו', והיינו שתחילת גלותם למצרים כל זמן שהיה יעקב אבינו ע"ה בחיים וכן אחד מן השבטים לא היה להם עדיין שום עבדות כלל119, רק מה שהיו בארץ לא להם. ואחר שמתו כל הדור ההוא120, "ויקם מלך חדש על מצרים"121, אז "ויאמר אל עמו וגו' הבה נתחכמה לו" וגו'122 והתחילו לשעבד בהם, וע"ז נאמר: "ועבדום"123. ואח"כ בסוף זמן הגלות מעת שנולדה מרים, אז התחיל קושי השעבוד ותוספת עינוי, כמ"ש123: "ויהי בימים הרבים ההם וגו' ויאנחו בני ישראל" וגו'. הרי שהיו שלושה זמנים מחולקים בחלוקת הגלות והעבדות ועינוי. וכל עוד שניתוסף העינוי, והיו מצרים סבורים שבזה ישתקעו ישראל ביניהם ולא יוכלו לצאת עוד משם לעולם, ולפי הטבע היו מתרחקים מן הגאולה, והיה הדבר להיפך ממש שהיו מתקרבים אל הגאולה, כמ"ש רז"ל124 שקושי השעבוד השלים זמן הגלות, והיו קרובים לזמן לידתם ולגילוי מעלתם ומדריגתם, ולכן המשילו הגלות לעיבור ממש125.

116 שם שם, יב. 117 נדה לא, א. 118 בראשית טו, יג. 119 סדר עולם רבה פ"ג הובא ברש"י שמות ו, טז בד"ה ושני חי לוי. 120 שמות א, ו. 121 שם שם, ח. 122 שם שם, ט י. 123 שמות ב, כג. עיין בסדר עולם רבה שם: "זאין השעבוד פחות מפ"ז שנים כשנותיה של מרים, ולמה נקרא שמה מרים, על שם מירור"; כשהש"ר ב [יא] ד"ה כי הנה הסתיו עבר. וברש"י שה"ש ב, יג. 124 עיין רש"י שה"ש שם, זוהר פ"י בא לט, ב, הובא בפנים יפות ויקרא טו, כא; מלבי"ם שמות ה, כב; חידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת שמות יב, מ. 125 עיין משי"כ רבינו בפתחי שערים נתיב פרצוף ז"א פתח יא.

חמן השני ² — כשכורעת לילד, שאז מתחיל הוולד להתגלות ולצאת לחוץ, והוא זמן יציאתם ממצרים מליל ט"ו בניסן עד שביעי של פסח בקריעת ים סוף, שאז פעל הבורא יתברך כל הניסים והנפלאות בעולם, והכה את מצרים בכל מכה, והתחיל מעלת ומדריגת ישראל להתגלות להיותם מתבררים לעם קדוש לה', מיוחדים אליו. ולכן התחיל משה באמרו לפני פרעה: "אלהי העברים שלחני אליך" וגו' ¹²⁶, וכמו שאמרו רז"ל ¹²⁷ שלושה מפתחות לא נמסרו ליד שליח ואחד מהם מפתח של חיה, שעל פי הטבע קשה לוולד לצאת ממקום צר. כמו כן היה ביציאת מצרים ¹²⁸ כמ"ש ¹²⁹: "ועברתי בארץ מצרים" וגו', כמ"ש בעל הגדה: "אני ולא שליח" כו', שעל פי הטבע לא היה אפשר להם לצאת משם, כמ"ש המתברים ¹³⁰ שהיא נקראת "ערוות הארץ" ¹³¹ — מקום מזוהם ושלימת הטומאה, והבורא יתברך פתח צירי הרחם, והתיר כל הקשרים שעשו מצרים בכשפיהם, כמ"ש בווה"ק ¹³², וכמ"ש ¹³³: "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים" וגו'. וכמו בעת הלידה אז צירים יאחזון "תחיל תזעק בחבליה" ¹³⁴, כמו כן ע"י יציאת ישראל הוכו המצרים עשר מכות, "והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים" וגו' ¹³⁵, ואין פתיחת הקבר בלא דם ¹³⁶, וכמו שיבואר בפנים בעזה"ש בענין העשר מכות ¹³⁷. ואמרו רז"ל ¹³⁸ "איילה זו רחמה צר, וכשכורעת לילד הקב"ה מזמין לה נחש ומכישה על רחמה ונפתח רחמה והוולד יוצא". ורמזו בזה שישראל היו סגורים חותם צר שלא יצאו משם לעולם מצד הטבע, שמולו של מצרים היה במעלה רמה מאד, וישראל לא היתה להם זכות שיעשה להם גם למעלה מן הטבע, והיו בטלים במצרים, שלא יתגלה מעלתם לעולם וע"י קושי השעבוד שהיה להם, ואעפ"כ היו חזקים באמונה כמ"ש ¹³⁹: "ויאמן העם" וגו', וזהו הכשת הנחש ברחם שגרם להם יציאתם משם. וכל שבעת ימי הפסח היה זמן הלידה. ולכן עיקר הגאולה היתה בשביעי של פסח,

126 שמות ז, טו. 127 תענית ב, א. 128 כי"כ רבינו בביאורי אגדות שלו — אפיקי ים — כי"ב עג, ב. 129 שמות יב, יב וברש"י שם. 130 ראה לעיל עמ' יא בדי"ה יזכמו שהוולד". 131 בראשית מב, ט. 132 שמות פ"ב בא לח, א. 133 שמות יב, יב. 134 עפ"י ישעיהו כו, יז. 135 שמות יא, ו. 136 נדה כא, א. 137 עיין משי"כ רבינו בביאורי אגדות — אפיקי ים — כי"ב שם וסנהדרין צח, א. 138 כי"ב טז, ב. 139 שמות ד, לא.

כמ"ש¹⁴⁰: "כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם" וגו',
וכתיב¹⁴¹: "וירא ישראל את ה' הגדולה". ולכן נאסר באכילת חמץ כל
שבעת הימים כמו שיבואר לפנינו.

וזה ענין שלושה שמות המבוארים בכתוב שגילה הבורא יתברך למשה¹⁴²:
"אהי"ה" וגו', שמלה זאת יש לה שתי משמעויות: א) אהיה, עתיד אני
לגלות מציאותי ושלמותי; ב) שאני מגלה כעת. ותחילה רמז לו ענין גלות
מצרים שהוא בחינת עיבור, ואמר: "אהיה אשר אהיה", ר"ל שאני עתיד
להתגלות. ואח"כ אמר: "אהיה שלחני אליכם" וגו' ר"ל שכעת אני מתגלה
ע"י השליחות הזאת לעשות הנפלאות במצרים. ואח"כ אמר: "ה' אלהי
אבותיכם" וגו'¹⁴³, והיינו אחר שתצאו משם ותקבלו התורה אז יתגלה שמו
העצמי שהוא עצם רצונו ושלמותו המיוחד לעם קדשו. ואח"כ אמר: "זה
שמי לעולם", 'לעלם' כתיב חסר, והוא כמ"ש, שעצם רצונו ושלמותו
יתברך אינו מתגלה כי אם לישראל ע"י תורתו¹⁴⁴, והוא בהעלם "ומשפטים
בל ידעום"¹⁴⁵. אבל "זה זכרי", שהוא 'אדני' ולשון אדנות וממשלה, הוא
"לדור דור", באתגליא לכל אומה ולשון, שכולם מודים במציאותו וממשלתו
כמ"ש¹⁴⁶: "ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים" וגו', ואמרו רז"ל¹⁴⁷
"דקרו ליה אלוה דאלהיא". ותשכיל ותראה שכל מ"ש בביאור אלו השמות
הם דברים ברורים בסוד הדבר עומדים ברומו של עולם¹⁴⁸, כמ"ש בזה
רבינו הגדול הגר"א ז"ל מווילנא בספרא רצניעותא ספ"א, אף ששם מדבר
בסוד הענין למעלה למעל, הכל עולה למקום אחד, והמשכילים יבינו.

ומכל מה שכתבנו תדע ותשכיל בטעם איסור חמץ כל שבעה ומצות
אכילת מצה, כי מצאנו ראינו שאין הפרש בין חמץ למצה כי אם בגקודה
אחת, שבמקום ח' נעשה ה'¹⁴⁹, וכמ"ש המקובלים שתחילה היו בבחינת
עיבור והיה השער סתום, ואח"כ נפתח ונעשה ה' ביציאתם ממצרים,

חמץ
vs.
מצה

140 שם יד, יג. 141 שם שם, לא. 142 שם ג, יד. 143 שם שם, טו. 144 כ"כ
רבינו בדרוש לסיום השיט, שיח יצחק ח"א אות קפ. 145 עפ"י תהלים קמז, כ.
146 מלאכי א, יא. 147 מנחות קי, א. 148 עיין מש"כ רבינו בפתחי שערים נתיב
פרצוף ז"א פתח יא. 149 עיין עוד לקמן עמ' לא בדיה יכבר כתבנו.

והיתה בחינת לידה וכמ"ש, ואף שיש בזה סודות עמוקים, מ"מ נבאר כאן בדרך פשוט והכל עולה בקנה אחד.

אמרו רז"ל בפרק ערבי פסחים¹⁵⁰ "ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ"¹⁵¹ תני רב יוסף זהו שאומרים 'מגן דוד' כו'. "ואעשך לגוי גדול"¹⁵² זהו שאומרים 'אלהי אברהם', "ואברכך" זהו שאומרים 'אלהי יצחק', "ואגדלה שמך" זהו שאומרים 'אלהי יעקב'. יכול יהיו חותמים בכולם, תלמוד לומר "והיה ברכה", כך חותמין ואין חותמין בכולם. ובאגדת חלק¹⁵³: מאי דכתיב¹⁵⁴: "למרבה המשרה ולשלום אין קץ", ביקש הקב"ה לעשות לחזקיה משיח, ולסנתריב גוג ומגוג, וכיון שלא אמר חזקיה שירה לפניו מיד נסתם הקץ כו', מיד פתחה הארץ את פיה ואמרה אני אומרת שירה תחת צדיק זה ותעשהו משיח, שנאמר¹⁵⁵: "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק", (עשה צביונו לצדיק), עשה צביונו לצדיק זה, יצתה בת קול ואמרה¹⁵⁶: "רזי לי רזי לי אוי לי כי בוגדים בגדו" וגו', (תני רב יוסף¹⁵⁷) [ואמר רבא ואיתימא רבי יצחק] עד דאתו בזוזי ובזוזי דבזוזי כו'. ועי"ש כל המאמר, והוא סתום וחתום. מה ענין סתימת המ'¹⁵⁸ לסתימת קץ משיח, וגם מי שם פה לארץ שאמרה לומר שירה, ובמה יכופר חטאת חזקיה בשירת הארץ, גם מאמר הבת קול אינו מובן ומאי שייטיה למה שקדם.

אבל הענין בזה, במה שידוע שכלל הבריאה כולה היתה לטובת ישראל ולגלות שלימותו יתברך ע"י התורה והעבודה בבחירת האדם, ומצינו שכל הנבראים מתחלקים לשלושה וארבעה והכל אחד, כמו שכתבתי לעיל¹⁵⁹ שעולם התחתון הוא מארבעה יסודות ארמ"ע [אש רוח מים עפר], וכל אחד מהם מורכב מארבעתם, ומאלו הד' יסודות עיקרם שלושה לבד והם אר"מ, אבל יסוד העפר אינו מחודש כלל, אבל הוא כולל הג' יסודות שקדמו, ועל ידו יוצאים כולם מן הכח אל הפועל, וע"ז נאמר¹⁶⁰: "הכל

150 פסחים קיז, ב. 151 שמואל-ב ז, ט. 152 בראשית יב, ב. 153 סנהדרין צד, א. 154 ישעיה ט, ו. 155 שם כד, טז. 156 שם. 157 בכחובות קיב, ב: יתני רב יוסף בזוזי ובזוזי דבזוזי. ותיקנו עפ"י סנהדרין לפנינו. 158 בפסוק: לסרבה. 159 עמ' א בר"ה 'ועניו החפזו'. 160 סהלת ג. ב.
printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

יציאת מצרים - לידת עם ישראל

בניסן טמונה התחדשות כבתשרי

יסוד ענין חג הפסח הוא ההתחדשות הקב"ה ברא את עולמו באופן שהוא מתחדש פעמיים בשנה: בניסן ובתשרי. וכשם שנפסק להלכה (שו"ע אור"ח סי' רכה סע' א) שהרואה את חבריו לאחר שלא ראהו במשך שנה שלימה מברך "ברוך מחיה המתים", ומובא במהרש"א (ברכות נח ע"ב) הטעם, משום שעבר עליו ראש השנה, כלומר שבתשרי ישנה התחדשות ו"תחיית המתים" כפשוטו, כך גם בניסן בכלל ובליל הסדר בפרט, ישנה התחדשות עצומה ונפלאה מאוד.

לעולם ישנם שני "ימי הולדת": בתשרי ובניסן. בתשרי היתה הלידה בפועל, אולם השורש הראשון, היום בו תוכננה עצם התכנית של העולם הוא ט"ו ניסן (כן הוא בקדמונים, ועי' תוס' ר"ה כו ע"א).

על חודש ניסן נאמר "ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (שמות יב, ב) - היסוד והמקור לכל אפשרויות ההתחדשות בבריאה. לא מדובר כאן להשאיר באותו מצב כפי שהיינו עד עתה, ורק לשנות מעט - להתחזק בפרטים מסויימים ולהכנס ל"אורח" הקדושה וקיום המצוות, מדובר כאן על מהפכה של ממש.

ענין ההתחדשות מרומז גם בפסוק; "היום אתם יוצאים בחדש האביב" (שמות יג, ד). במשך ימי החורף הגשומים, הבריאה כולה היתה כביכול במצב של "מות", וכאשר מגיע האביב הכל מתחיל לפרוח מחדש. כך עלינו לדעת כי בליל הסדר עלינו לשאוף להגיע למהפכה אמיתית בכל מהלך החיים, התחדשות של כל מציאות היהודי.

המשל המופלא לענין אותה התחדשות הוא לידת תינוק. כלל ישראל בהיותם שרויים במ"ט שערי טומאה של מצרים הגיעו למצב שכביכול הם התבטלו לחלוטין מהיות לעם, והוצרכו "להולד" מחדש.

עלינו להתבונן במצב השפל אליו הגיעו כלל ישראל במצרים.

נקודת החיים נמצאת במעבר שבין ה"ראש" ל"גוף"

האדם מחולק לשני חלקים עיקריים: ראש וגוף. עיקר האדם בעצמותו קיים דוקא בגוף, בהרגשות הלב, ולא בראש. הראש הוא ה"מתווך", כביכול, בין שמים לארץ. באפשרותו לתפוס דברים אלוקיים מרוממים ולהשיג השגות נעלות ועצומות מעל ומעבר למדרגתו הרוחנית האמיתית, מאחר ואינו כבול בשלשלאות החומר, וכפי שמצינו בדברי חז"ל שראשו של עשו קבור במערת המכפלה (לפי גרסת ילקוט"ש תהלים רמז תשעו). כלומר, שבשכלו ובהבנתו הוא זכה להשיג השגות עצומות, אך לא בכך נמדדת מדרגת האדם.

עצמותו ומהותו של האדם נקבעת על פי הצורה בה חי גופו את חייו הגשמיים כאן בעולם השפל. איברי הגוף הארציים הם הטרודים במאבק הבלתי-פוסק עם היצר הרע האם להשאר במדרגת "צלם אלקים", או חלילה להדמות לבהמה שפלה ואף למטה ממנה. ולכן רק מעלות רוחניות הנקנות בלב ומשפיעות על ההנהגה המעשית, הן המרוממות את האדם למדרגה נעלה יותר.

עיקר תפקיד האדם בעולמו הוא, לדאוג שכל אותם דברים מרוממים שהראש תופס יעברו לתוך הגוף. אדם שרח"ל נחתך ראשו אינו מסוגל להמשיך לחיות, כי כל היניקות באות דרך הראש נואפילו האכילה, כיון שאף זו אחת מאותן יניקות של חיים], ומאחר ואדם בלי ראש יחיה תמיד בארציות, הרי שאין בו כלל תועלת ונאכזר ממנו השם "אדם".

כשנתכונן נגלה דבר מופלא בטבע בריאת האדם. גוף האדם הנו רחב. גם הראש הוא רחב נואמנם לא כמו הגוף, מאחר והאיכות שכתוך הראש הנה מתומצתת], ורק הצוואר, שהוא המעבר בין הראש לגוף, צר. צרות זו ענינה להקשות על המעבר בין הראש לגוף, כך שהכל יעבור בצמצום גדול ובנוסף לכך ישנה אפשרות לסותמו בנקל.

הצוואר הוא מקום השחיטה משום שבמעבר בין הראש לגוף נמצאת נקודת החיים. "דם הנפש" נמצא אך ורק בגרון ולא בכל וריד אחר בגוף, מאחר ושם היא נקודת הנפש.

כעין זה גם צורת בניינו הרוחני של האדם: הראש, ההכרה באמיתו ויחודו של השי"ת לידע כי "ה' אלקים אמת". כמו כן הגוף, המתרגם הכרה זו

לשפת ההלכה למעשה של קידוש שם שמים בתחתונים. אך יש צורך בשלב מעבר, המהווה גורם התפשטות החכמה העצומה לגוף נע"ש "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). חיבור זה בין הראש לגוף הוא הנקרא "דעת", ושם, באותו מעבר שבין "הראש" ל"גוף" טמונה נקודת מעבר החיים שהיא עיקר מדרגתו הרוחנית של האדם.

***

פרעה בתפיסתו את עמ"י בעצם נקודת החיים ביטלם מהיות לעם

טוד מצרים הוא מלשון "מיצר". ככל מהלך ההיסטוריה של העם היהודי לא מצינו שכלל ישראל נשלטו בצורה כזו כפי ששלט עליהם פרעה.

בכל שאר הגלויות שעברו על כלל ישראל לא היה אחר שהיתה לו אפשרות לתפוס את עצם נקודת החיים של כלל ישראל, את "דם הנפש". כולם, מלבד פרעה אשר שלט על כל העולם באותה צורה בה ישלט משיח צדקנו לעתיד לבוא (שמור"ר פט"ו, י).

פרעה, ברצותו לשעבד אליו את ישראל, "תפס אותם בגרון" כביכול, כלומר, הוא סתם את המעבר שבין הראש לגוף. היתה זו תפיסה בעצם נקודת החיים, שהיא אותה התפשטות הקרויה "דעת" המעבירה את ההכרה השכלית בהש"ת, אמיתתו ויחודו שכראש אל האיברים, שהם עיקר האדם, וכך הצליח להפסיק את השפעת כח הדעת.

פרעה היה היחיד אשר הצליח להפסיק לחלוטין את החיות של כלל

ישראל, וביטלם מהיות לגוי, עד אשר כל זמן היותם במצרים לא היו בגדר ישראל כלל, אלא נעשו בבחינת "עופר" במעי מצרים, וכמו שנאמר על יציאת מצרים שהיתה בבחינת לקיחת "גוי מקרב גוי" (דברים ד, לד). והוא לשון קרביים, חלק פנימי מתוך גוי אחר. עופר בולט מעט מאמו וניכר עליה שנמצאת בתוכה אישיות העתידה להתקיים בתקופה מאוחרת יותר, אך סו"ס "עובר ירך אמו" (חולין נח ע"א), וכעת אין לאותו עובר כל עצמיות משלו.

וכך היה מצבם של כלל ישראל במצרים: אמנם הם היו בולטים וניכרים, שהרי היו "מצויינים שם" - "שלא שינו שמם לבושם ולשונם" (במדב"ר פ"ג, כ). עדיין נותרו בהם כוחות מסויימים אשר באו לידי ביטוי בכך שנאמר עליהם "ויאמן העם" (שמות ד, לא), אך עכ"פ כח העבודה * זרה שבהם

היה הרכה יותר חזק, הם לא היו בגדר "כלל ישראל", אלא הונג טלק מהאומה המצרית. ומתוך כך היה עליהם קטרוג נורא בשמים: "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז" (ריש רות רבה).

לכן אנו אומרים בהגדה של פסח "אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו וכנינו וכני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים", ומשם הוציא אותנו השי"ת לאויר העולם, מאחר ותפיסת פרעה היתה תפיסה בעצם נקודת החיים שלא היה ניתן בשום אופן להשתחרר ממנה בכוחות עצמנו, ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו הוציאנו משם לחירות עולם.

יציאת מצרים - לידה

יציאת מצרים היתה בבחינת לידה. והנה כל התחדשות וכל יצירת דבר חדש טומנת בחובה סכנות נוראות, מאחר ולדבר קיים יש חזקה שאין עליה עוררין, אך כשכאים לחדש דבר נוצר קטרוג וערעור על עצם בריאתו והצורך בו בעולם וכמו שמצינו שאפילו בעת בריאת אדם הראשון היה קטרוג מצד המלאכים.

כמו"כ בלידת תינוק מתגלה ענין זה, תמיד הרגע הראשון של הלידה יוצר מהומה עצומה, מאחר וזהו זמן של פיקוח נפש כפשוטו [ובגמ' שבת (קכט ע"ב) מובא מפסוקים שישנם שבעה דברים שאם לא עושים אותם לתינוק מיד בשעת הלידה הוא עלול למות חלילה].

כדי שתינוק יצא לאויר העולם כשהוא בריא ושלם נדרשים ניסים גדולים מאוד [וכפי שמובא בחז"ל (נדה ל ע"ב) שבשעת הלידה נפתח פיו של התינוק שהיה סתום במשך חודשים ארוכים, ונסתמים מקומות אחרים שהיו פתוחים במשך אותה תקופה].

יציאת מצרים היתה סכנה גדולה אף יותר מלידה רגילה, מאחר ויש הברל גדול ביניהם: כשתינוק נולד אין עליו כל תביעה או תלונה, אבל יציאת מצרים היתה מתוך מ"ט שערי טומאה, דבר שגרם לקטרוגים רבים על עם ישראל. סכנה זו נמשכה גם לאחר היציאה ממצרים, כשעמדו על ים סוף, וכפי שמצינו בדברי חז"ל (ילקו"ש פ' בשלח רמו רלג): "מגיד הכתוב שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה אם להנצל אם לאכד עם מצרים".

ציאת מצרים - לידת עם ישראל

בליל פסח עם ישראל זכו לעליה עצומה, הם זכו לגילוי שכינה [ובחז"ל מובא שליל פסח היה מאיר כמו השמש בצהרים]. באותה שעה נזקקו כלל ישראל לנסים עצומים: המשכה של רחמים עצומים כדי להפקיע את החסרון שהיה בהם, היתה זו יציאה "בחפזון" וכלשון הפסוק "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים" (דברים טז, ג), ו"חפזון" פירושו קפיצה למדרגה שלא שייכים אליה.

החמץ גורם לניתוק כמו פרעה

והנה הקב"ה ברא להשאיר בו לכל תאריך ישנה את ההשפעה של הקורות בו. נמצא, כי סכנת הסחימה של "הגרונ" - כח הדעת - על ידי פרעה, כלומר האחיזה בעצם נקודת החיים, למנוע מהאדם את האפשרות לחיות את חייו הגשמיים עם הבהירות המצויה בתוך הראש - אמונה ושייכות אל הקב"ה, סכנה זו חוורת מדי שנה בשנה, וכתוצאה מכך עלולה להתהוות חלילה מיתה רוחנית. הביטוי המעשי לאחיזה זו הוא ע"י ה"חמץ".

סוד החמץ טמון בעובדה שהוא "תופס" כביכול בדיוק באותה נקודה בה תפס פרעה את כלל ישראל בעצם נקודת החיים, וכפי שמובא בפסוקים שהעונש על אי ביטול החמץ הוא "ונכרתה" - ניתוק של הראש מהגוף.

חמץ כולל בתוכו כמה וכמה ענינים: חמץ, שאור, מחמצת, משארת וכו', וכנגדם ישנם בעולם סוגים שונים של כפירה, אפיקורסות וכו'. יהודי העובר את ימי הפסח בלי להתנור כליל מחמץ, קורה לו בדיוק מה שקרה לכלל ישראל מכת אחיזת פרעה בהם. אלא שישנו הבדל אחד ביניהם: הקב"ה לא הניח לפרעה לסיים את מלאכת כריתת הראש מהגוף, ואלו על החמץ נאמר "ונכרתה" - ניתוק מוחלט.

ביעור חמץ - ניקוי "המעברים" בשלימות

משום כך, הפעולה הראשונה הנעשית על ידינו עוד לפני ליל הסדר היא סילוק ענין ה"פרעה" מתוכנו. והוא ענין "ביעור ושריפת חמץ". במעשה זה אנו "מנקים" כביכול את המעבר בין הראש לגוף, ולאחר שכל המעברים נקיים וטהורים מגיעים אנו לליל הסדר שבו מתחילים בהמשכת חיים של שכל ושל דביקות מהראש להגוף.

מטעם זה נדרשת מאתנו עקירה גמורה של החמץ - "כל יראה וכל ימצא".

מכאן נובע המנהג לבדוק ולשוף עשר חתיכות של חמץ (שו"ע או"ח סי' תלב סע' ב ברמ"א ומ"ב שם). שהמספר עשר מבטא שלימות ולענינו - שלימות של עקירת היצר הרע מכל נקודות החיים. חייבת להתבצע כאן עקירה גמורה, לפתוח את המח על מנת שכל שלימות ההכרה והאמונה הנמצאים בראש, תכנס בשלימות לאדם.

ואכן העניק לנו השי"ת מצוות בעלות סגולות נוראות אשר בכוחן ליצור בתוכנו את אותו מעבר שכל אותם דברים נפלאים הנמצאים בראש באופן צלול, בראש שקרוב אל הקב"ה, יוכלו בעוהשי"ת לעבור בליל הסדר אל האדם עצמו.

[במאמר המוסגר, לענ"ד הקושי המיוחד בימים שלפני הפסח המכילים בתוכם נסיונות רבים: כעס, חוסר ריכוז בתפילה וכו', נובע מהעובדה שבתקופה זו מתחילה אותה "אחיזה" כביכול של פרעה, ולעומת זאת עדיין לא זכינו להתפרצות הרוחנית העילאית של ליל הסדר].

בליל הסדר זוכים ל"לידה" מחודשת

לאחר שזכינו לסלק מתוכנו את אחיזת פרעה, מגיעים אנו לליל הסדר. וכשם שביליל יציאת מצרים כביכול "נולדנו" מחדש, כך מדי שנה בשנה בהגיע ליל הסדר נמצאים אנו כביכול במצב של "לידה" - לידת כלל ישראל. בחיצוניות איננו חשים בכך, אולם עלינו לדעת כי כל יהודי נולד מחדש, ומקבל כוחות חדשים היוצאים מן הכח אל הפועל במשך השנה הבעל"ט.

וכשם שנתבאר לעיל כי בלידה ישנם מספר דברים שאם לא עושים אותם התינוק מת, כך בליל הסדר ישנם חמשה עשר דברים [מצה, מרור, ארבע כוסות וכו' הנמנים ב"קדש ורחץ"] שבלעדיהם נמצאים אנו, כביכול, בסכנת נפשות ממש. כמו"כ עלינו להזהר ולהשמר היטב במשך שבעת ימי הפסח מכל פגיעה רוחנית, כשם שבתחילת חיי התינוק דואגים שהכל יהיה "סטריילי" לחלוטין, מאחר ואפילו החיידק הקטן ביותר עלול ח"ו להורגו, וזוהי הקפידא הגדולה אפי' על משהו חמץ.

וכמו ביציאת מצרים, גם ההתחדשות שלנו בעבודת השי"ת מדי שנה בשנה אינה כתינוק שנולד בבחינת "נפש נקי וצדיק". אנו "נולדים" אחרי שנה של

מלך הנהגה (מכונן) 210

קסו

פסח דורות

דאורייתא * אלא מדרבנן להתרחק מן האיסור, ובחמץ שהוא מהות השקר, שההרחקה עצמה היא דאורייתא, שוב מדרבנן עושין הרחקה להרחקה, לאסור אף במשהו. (מהר"ש 15)

די, שזה גרוע מהכל 10. (מהר"ש)

ט

ועוד י"ל בטעם חמץ דבמשהו. דהנה ישראל במצרים היו כעובר במעי בהמה 10, וביציאתם ממצרים היו ככריה חדשה וכקטן שנולד. והנה חמץ רומז ליציאת 11, ולפי דברינו הנ"ל, כמו שמהותו שקר 12 כן מושך למידת השקר, וע"כ בעוד היו ישראל כמו קטן שנולד, שאין האיציטומכא שלו חזקה עדיין לעכל מאכלים קשים וכל מאכלו חלב שיונק משדי אמו, ואם נאכילהו מאכלים קשי העיכול תשחת האיציטומכא שלו, דוגמתם בישראל שיצאו ממצרים שהיו כקטן שנולד, נאסר להם חמץ שהיה משחית רוחניותם הרפה, והיה מוליד בהם מידת השקר, עד שנתחזק כוחם לעמוד נגד משיכת כוח החמץ. וכטעם הוזה"ק 13 במה שאינו נאסר החמץ אלא כל שבעה, משל לחולה שעמד מחוליו והוא רפה אוניס שצריך שמירה במאכלו. והנה ברמב"ן 14 פ"ן יש בכך שורש פורה ראש ולענה, פ"ן יש בהם שורש רע שיפריה וישנה ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות, היינו שזה שבתחילתו אין בו רק שורש אחד רע, מ"מ בימים הבאים הוא מוציא פרחים רעים ומרורות. כן נמי י"ל, דמאחר שבזמן יציאת מצרים שהוא תחילת הוויית ישראל, כקטן שנולד, או במשל הוזה"ק כחולה העומד מחוליו, צריכים שמירה מרובה, וביותר בתחילת ענינם, כי ממעט פסולת בתחילה יכולה לבוא פסולת מרובה אחר זה 14, וע"כ נאסר החמץ במשהו. וכן לדורות, בכל פסח נתעורר ענין יציאת מצרים מחדש, וכמו שבכלל נאסר חמץ מהאי טעמא, כן נמי אוסר במשהו 15. (מהר"ש)

במקום אחר 15 נותן טעם נוסף לחמץ שאיסורו במשהו, כי חמץ הוא התנשאות למעלה, שהעיסה מגביהה את עצמה, רומז לגסות הרוח 15, ובגסות הרוח מצינו בשי"ס 15, שלא מינה ולא מקצתה, כן גם חמץ אוסר במשהו.

שלא מצינו בכל המצוות מלא תשחט על חמץ דם ובל למאן דיליף מקראי בן הפסח אלא משום חג

שלשה ראשון [ברש"י, שנקראו ראשונים] וכו' רק, ולשמו של משיח. וזכו להכרית זרעו של עשו, הא שוא שבראתי נתו פושט טלפיו ומראה ומתגדל עד שהוא נראה כענין עבודה זרה שהיא יחא ליה בנפחיה, וע"כ , שלא תהיה להם שום בהקב"ה בשביתת הרגל ר.

הרה"ק ר"ב וצללה"ה טו משמרת למשמרת, תרחק. ע"כ איסור חמץ י"כ הרחקה מדאורייתא.

יסודין טעם כעיקר לאו ירש"י: דכאי רוח (מק).

רש"י בראשית כ"ו, ל"ד. א. על ע"ו שהיא שקר, א תותמו של הקב"ה, כך ציקר חומר חטא שלו מה אלהים שהוא שקר. וע"ע א. 8. שמות כ"ג, ו'.

9. לשיטת רש"י (חולין צ"ו, ב, ד"ה לטעם כעיקר), והרמב"ם (פס"ו מהל' מאכלות אסורות, הל"ב). אבל לדעת ר"ת (חולין צ"ו, ב, תוס' ד"ה רבא, וע"ו ס"ו, א, ד"ה ר' יוחנן) טעם כעיקר דאורייתא. 10. משוח"ט פקיד; ילקו"ש ואתחנן, תתכ"ח. 11. יצה"ר נקרא שאור שבעיסה (ברכות י"ז, א); ועי' זוהר ח"א, רכ"ו, ב; ח"ג רפ"ב, ב; ומאן דנטיר לון מחמץ ושאר גופי' איתו נטיר מיצה"ר וכו'. עי' מהרש"א, ח"י אג', פסחים ה', א. 12. החמץ הוא מתנפח, והוא שקר, כג"ל. והוא יצר רע שמושך לשקר. 13. ח"ג קס"ג, ב. 14. דברים כ"ט, י"ז. *14. השווה מהר"ל (גבורות ה', פ"ט). 15. שמש"הגש"ס, ל'. *15. שמש"ש, פסח תרע"ט, קמ"ו. **15. ע"ע שמש"ש, שבועות תרע"ג, נ"ט, בשם הר"ר שמואלקי מניקלשבורג. ***15. סוטה ה', א.

The limited "diet" reflects the fact that we were leaving...

Our nation's beginning

Handwritten notes and arrows pointing to the text.

בשמי הקדש אשר כולם יודו וישתחו ויאמרו כי כל חכמות מרומים כחורש כמיש רמזין בהקדמה בשם ספר מכמה שלמה רבתי, ופי' התואר אמר והדרך לנה ורכב על דבר אמת ועמה לרק עם חגורת חרב נפלטול עוד איננו מולאו משפוטו אלא מראה להפמים והארים יפיה. מאלא אדרבה חכמים אומרים שהסבוק מורה זו שאין מקרא יולא מירי פשוטו וכירו דרכ כהנא ואיש:

בעזרי מה שחנני הי"ת פי' צו ושבת הגדולה. תקצו לסיק.

צו חן זו אלה זרחה מיד ולהורות. כבר כתבתי [לפני] בריש דרוש תקריה לסיק] מה שנה לפרקים לא כפי זרחה דמילא חביבה על האדם פי' יכול מפסי יול ביום ההוא לא אמרתי אלא בשעה שיש מלך ומרור מנחם לפי' כדי שיבי' הדש בלב הכן, אבל אלא גדולי ישראל בכל יום יבי' בעי' כאלו ביום ילאת ממלרים ואלו ביום שמה לפי' היא נחורב [כרשי שמה יג' י"א ח'] וזו לר' זרחה של' יבי' כדיוענא שאנה. חכו שאלת בן החכם ותשונתינו אלא ששאל ב' דברים אי מה הפנות והחקים כפשוטו, ושית אשר ליה היא אחכס ליה דייקא שציר אחכס מה לורך לורח לנעלי מדג כמחכס, והחשוכה על ראשון ראשון ענדים היינו וכו', והארי רלונו היא לפשוט כל החקים האלה לפונ לנו כל הימים לחיותנו כיום הוס פי' שזרחה צירח על שנעשה כל הימים ואין בתמידות ובי' לחיותנו נחיות ורירות כיום הזה כאלו ביום נאפירו. — והיינו משונת בשל בהגדה לכן החכס אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שיאמר טעם סיפור הילת הוס שאמר בפיו ומתשבותו כל השנה כולה ולזה לר' זרחה. ואמנם בפרשה זו נבי' מירי מעולת חמיד כל יום יום מימי קשה מרס כי הירוח אלא תרומת הדשן ולא אלא הפולה שמה לזה בא ריש לפרש בירוח לר' כהנא לורח כמקום שיש חי' כי הפולה והקסורת מפערים כדכתי' ישימו קסורה נאסך זה קסרת וכליל על מזבחך זו פולה, כך כי חילו, אלא שהקסורת מעביר טפי כיון דלא שכיח כנו פולה כמשאחזיל [וימא כיון]. אבל מי שזכר בהסיד ביום מפסיד ביום זכותו בפולה וקסורת אי' יס כאן חי' פי' לר' כאלו זרחה טפי. ולהקסותה דריש פליג ומקשה אחין [פרעבין], יל הכי קשי לי יוחר הי' לר' לורח נאשאת פנפולה דעיקר רוח הקואות שכלל יום ויום המה קני יולדות שאמרו עליהם כהנים זריחן ואין ביד של כהנים עומדים עד שיכלה כל מעוה שנשופר [כעירובין ל'ב]. וכוא בן יונה שלא הניע לריבוי, נשרו אינו שוח פרוכה לארילה, ולר' לנדר גלי חרס שבישל בו של כמה פרוכה: שם הי' לר' לורח. אך וכו' ריש לשיטתו דפיל כונחם אי' פי' דאין קושים קלים לריבין מריקה ושפיפה ומכיס שנירת כח, משאי' למיק הפרשה מירי מכל הקרבנות ששוח בשם הכנס ואין כאלו חי'.

כל דכפין ייתי ויכול וכו' השתה הכא ריל כי לפיל לא יבי' עוד כנעני דרשו חזיל [פסחים ל']. לא יבי' כאן פני, אי' כשל מלות לרקה, ועוד כתיב [ירמיה לז ל'ג] כלם יודעים את כי למקטנס ועד גדולם, ומלאכה הארץ דפה את הי' כמים לים מכסים, וכשל ממלות ללמד לאמרים, פי' כתיב חכור את בוראך וגי' עד לא יחוא ימים אשר אין לו בהם חפן הדרשו חזיל [שבת ק"ח:]: היינו ימות המשיח ופי' רמזין [דברים ל' ח] שאין בהם חפן ורזן ובחירה כי מליהם ישדו הי'. על כן כל דכפין ייתי ויכול כי לשנה הנאה נארעה דשראל ולא נוכל לקיים מצוה לפרנס הפרים, וכל לר' ייתי ויפסח פי' שר' שמדיפכו ענהת הי' ופרוס האמונה ייתי ויפסח וגשמי' לו נפלאות הי', כי לשנה הנאה כולנו בני חורין בעוסקים נחורס ואי' עוד לקיים מצוה זו ללמד לאמרים פי' נמחר לעשות בעוד ידנו לעשות.

שבכל הילות חנו אוכלים חמך ומנה פי' הנכרע היינו לחמי תורה שבה חמך ומנה ופסח נמי קרבן תודה וליכא חמך. והנה קוי גדולה כיה זו יולא מנאל חיי פי'. ליד משאחזיל [פסחים פי' מיד] מחחיל בנות ענדים היינו, ומתחלה פפי' היו אבותיה, נס לבאר ארמי לונד חני שנלחו כל המפרשים — כנה הכוכס המכנס בנד כמזיכלך קלה, הוא מזיכלך אוחו יוחר נמים ואפר ובוריה, ולכסוף תסיר כל אלה וכוא מליבן ומיפסה, והנה אין שכרו על בהסרה של האפר והבורית כי מי נקט זאת מידו למלאות אפר ובורית כדי שיסירו אחי' אבל שכרו על שזיכלך אוחו פי' לכנסן ולנכנו לנמרי — כך אין עיקר שנחיה והורחתינו של הכלל ממלרים כי מי נקט זאת אלו לא כולנו לא היינו לריבים גאולה, אך ידוע כי הי' זוהמת ארס פנר ככבר מתרה נחור ובחואל ולכן ובי' לר' זכרי פי' הנלמד למלרים לזכך מכל זומא ואין לנו להארך בדברים הידועי' בספרים. והיינו ארמי לונד חני פי' זוהמת ארמים אינד קדושת חני וירד מלריסה וגי'. והנה קרבן תודה בא עם לחמים מצה וגם פמן ומלוחים באים מצה בלי חמך [מנחות פי' מ'ב]. ושמה אי' הי' קרבן פסח תודה על גאולתינו הי' לר' לחם חמך אך חנינו תודה על גאולה מלרים אלא על חמלת כלכלך כי מתחלה פפי' הי' אבותינו יכרוב מסדו ענדים היינו לפרעה כמלכך באפר כדי לכנסו ולנכנו והיינו קרבן מלוחים שמי' ידנו לפטרתו ואין כאן מקום לנחס חמך. [פי' לקמן כמאמרים: נפסח תקסי' לסיק דיה מתחלה וכו']:

שבת הגדול שבו נעשה נס גדול. כי כל ניסי מלרים לא הי' נס גדול של חכד אלא נס נטרס כמדיד לטכות כמלרים אבל יוחר טוב נס גדול שהחפול מרפיה בגדול זרופך ידמו. כאכן ולא נחורב ומרת ובמתחם כח ידמו כאכן. וכזה בשבת כגדול יום קריית קרבן הפסח שמלרים ראו ושקו כמיש חוסי פרע חה נס גדול — ובארכתי:

בעזרי מה שחנני הי"ת פי' תורת ושבת הגדולה. תקצו לסיק.

זאת חכיה מדקדק מהר"ם אלשיך לשון חכיה ולא הוליל אלא זאת תורת פיש, פילי' רשי פי' כפי' לו כל חורת לרבות כח חורס אי' לכלל הפולין שכל הפסולין שפלו לא ידוד והכא מאי חמי לרבות. תו ודאש הכסן והנה נרפח נגפ הלרפה מן הלרופ וכי הראיש שחא

ואי' המזנה חוקד זו פי' אש שלמעלה חוקד בלב כל ידיו חכיה משראל כי תוט קדוש ואש לכתת הי' יוקדת בו, ועי' וכיפר עליה הכסן כוא כניגיל חו מוכיה הדור יכפר עליה פלים כנקר כנקר יסיר און כלימדיה, וסרך פליה הפולה למעלה מלוח שכן אדם למקום, והקטיר פליה חלבי השלמים שלום בין אדם לחבירו ופי' אש חמיד חוקד על מצנה הי' לא חכנס כי לא חלמן ישראל ולא חכנס אש התורה. (פי' לר' בשם הראשון להאיש הקדיש לסיק ולקמן הי' ידוע האדון לשהיה ופי' בריבוי רודי סג' חמי דיק.)

הלקה

הגדה של פסח

והלבוב

הלקה

שסיפרו בענייני יציאת מצרים היתה חסר לאשה הזאת האמונה באמיתת הסיפור. ועל האדם לדעת כי מוטל עליו חיוב לספר באופן כזה שיהיה מבואר לכל ויתגלה לבניו ולביתו אמיתת הדברים ויאמינו בה, וע"י אמונה זו יומשך לבם לאמונה טהורה בה' ובתורתו.

משולל לגמרי מהגשמיות. ודבר זה גם נרמז בחלוק לבן, עפ"י מה דמבואר במהר"ל שצבע לבן אין לו גוון רק כולל כל הגוונים, והטעם לפי שהוא משולל מכל דבר גשמי. ובחינה זו ישנו לכל אדם כליל פסח שלובש קיטל חלוק לבן, כעין כהן גדול לפני ולפנים וכעין משה בימי המילואים [דבר זה כמעט מבואר בהגש"פ באר מים להרה"ק בעל ספה"ק ברית אברם זי"ע, שענין הקיטל רומז להזדככות הגוף בליל פסח, ומרמה זה לדברי הש"ה הק' בפ' תצוה לבאר מה שמשמש שימש בכגד לבן עיי"ש ברב"ק].

מעם נוספת ללבישת הקיטל בליל פסח מובא בספרים בשם המהר"ל מפראג זי"ע שהוא כעין הבגדי לבן ששימש בהם הכהן גדול כיום הכפורים לפני ולפנים, והיינו ששיבת האדם בשולחן הסדר הוא ענין דוגמת עבודת הכה"ג לפני ולפנים. ומבואר בווה"ק [שאומרים לפני אמירת ההגדה] שקוב"ה יורד עם כל הפמליא של מעלה להשתתף בסדר שעורכים בני ישראל. ואולי יש לדמות זה למה דאיתא בגמרא (תענית יא.)

וי"ל בחינה אחרת בטעם לבישת הקיטל ע"ד מה שראיתי סיפור בשם הרבי הבית ישראל זי"ע בשעה שלבש את הקיטל, כי בכגד לבן רואים בבירור כל רבב וכתם, והיינו כיון שבליל הפסח מטהרים ומנקים לבות בני"י מכל החטאים ונתעלים הם כמו בימי יציאת מצרים ממ"ט שערי טומאה ועד לני' שערי קדושה, לכן לובשים בגדי לבן להראות שעליו ליזהר שישארו בגדיו לבנים, זהו עיקר העבודה בפסח לשמור על המדריגות שמקבל וליזהר שלא לאבדם. ובגדים הכוונה למדות שבהן מתלבש האדם, כדכתיב (ויכ"ה ג. ו) הסירו הבגדים הצואים מעליו, וכל זה מרומז בלבישת הקיטל.

כמה שימש משה בשבעת ימי המילואים? בחלוק לבן שאין בה אימרא - כעין הקיטל, ודייק בזה כאמרי אמת (לקטים) למה לא הוסיפו שמש לבש אבנט, אולם משמע מכאן שמש לא היה צריך לאבנט, כיון דכל ענין החגורה להפסיק בין לבו לערוה, ואצל משה רבינו לא שייך כל זה כיון שהיה מופשט לגמרי מהגשמיות ונתקדש לגמרי, וכדכתיב (שם ב. ו) כי מן המים משיתיהו דהיינו שמש רבינו היה

Like the white garnet worn by the high priest

כשיבא מבית המדרש מוזגין לו הכוס דרך היד הקידוש מעומד במתן ו

הריני מוכן ומוז ראשון ושכינתיה, על ידי ארני אלהינו על

יום הששי. ואלהים ביום השביעי. את יום השביעי